

שהרי השיעור בכדי לעשות פטפוט הוא יותר מלעשות פי כור.

והא קיימא לן לגבי שיעור הוצאה של דבר אחר דשיעורא דרבנן נפיש מדרכי יהודה?

דהרי תנן במתניתין בשיעור הגמי: רבי יהודה אומר: כדי ליטול הימנו מדת מנעל לקטן, שהוא פחות משיעור של רבנן, כדי לעשות תלאי.

הרי שרבי יהודה מחמיר מרבנן, ולמה כאן הוא מקל יותר מהם? (4)

ומתרצינן: אימא בדברי רבי יהודה: כדי לפוד, לטייח את הבקעים של פטפוט רגל של כירה קטנה, שהוא פחות מלעשות פי כור זהב.

[סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב].

תנו רבנן: המוציא שיער — כדי לגבל בו ג-9

תנא: כדי ליתן על פי נקב קטן של הפקק שעל צלוחית היין, ולא של שמן או דבש. שהיין יוצא דרך נקב קטן יותר לעומת הנקב העשוי להוצאת שמן ודבש.

שנינו במשנה: דבק כדי ליתן בראש השפשא.

תנא: כדי ליתן בראש שפשא, נסר קטן, שבראש קנה של ציידין, שצריך לשים שם הרבה דבק כדי שהעוף ידבק כשישב שם.

שנינו במשנה: זפת ונפרית כדי לעשות נקב.

תנא: כדי לעשות נקב קטן [עיין במשנה].

שנינו במשנה: חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב. רבי יהודה אומר: כדי לעשות פטפוט.

והוינן בה: למימרא וכי תאמר דשיעורא דרבי יהודה נפיש גדול משיעורא דרבנן?

ויתכן ששני החילוקים של תוס' הם שתי שיטות מהותיות בצירוף חלקי השיעור בשבת. לפי החילוק הראשון, הדבר תלוי בכל מלאכה ומלאכה, אם אפשר להחשיב בה את שני החצאים כדרך עשיית שיעור מלאכה אחד.

אבל לפי החילוק השני, הכל תלוי באפשרות המעשית לצרף את שני החלקי השיעור, בלי שיצטרפו לעשות בהם פעולה נוספת כדי לצרפם.

ועיין במוסך השבת במנחת חינוך שדן בצירוף השיעורים בהרחבה, וביחס שבין צירוף חלקי השיעורים בשבת לצירוף חלקי השיעורים בענינים אחרים.

4. כתב הריטב"א דזה שהגמרא משה את שתי

לחלק בין הצד הראשון שבגמרא שאין חייבים בכישול אלא אם כן כישל במקום אחד, ובין הצירוף של שני חצאי גרוגרות בהוצאה, והשתמשו לצורך החילוקים הללו בהגדרה של הגמרא לקמן לגבי צירוף שתי אותיות שנכתבו במקומות שונים. [ועיין בתוס' לקמן קד ב].

החילוק האחד, בהוצאה לרשות אחת [כמו בכתיבה בשני מקומות], אמרין שמצטרפים מהטעם ש"מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה". אבל בכישול אין מצטרפים לפי ש"אין דרך כישול בכך".

והחילוק השני, כיון שצלה את שני חצאי גרוגרת הבשר בשני מקומות בחתיכת הבשר הגדולה, אין הם מצטרפים משום ש"מחוסר נמי חתיכה וקריבה".

רב הונא אמר: סטבת [רש"י בפסחים מג א כתב דלא איתפרש מהו. ובמהרש"ל כאן כתב דהוא שמן העשוי ומתוקן בבשמים].

רבי ירמיה בר אבא אמר: שמן של זית, שלא הביאה שלישי. שהזיתים לא הגיעו לשלב של כדי "שליש גידול". והוא הגדרה של שלב בגידול שבו כבר ראוי הדבר לאכילה, אך עדיין אינו בשל.

תניא: רבי יהודה אומר: אנפיקנון שאמרו במשנה במסכת מנחות [פה ב] שאין מביאין שמן אנפיקנון למנחות — היינו שמן זית שלא הביאה שלישי.

ולמה סכין אותו את שמן המור?

מפני שמשיר את השיער [לפי שהוא בוסר ויש בו כח. רש"י מנחות פו א] ומעידן הבשר.

רב ביבי הויא ליה ברתא בת. טפלה, מרח עליה סיד אבר אבר בזה אחר זה, ולא כיסה אותם ביחד בסיד.

נתייפתה, וקפצו עליה הרבה אנשים שרצו לשאתה. וכך שקל בה, קיבל רב ביבי עבודה, ארבע מאות זוז, מוהר מבעלה.

את הטיט, שהשיער מועיל לטיט, והדרך לערבבו עמו. (1)

וטיט עצמו — שיעורו כדי לעשות פי כור של צורפי זהב.

שנינו במשנה: סיד כדי לסוד קטנה שבבנות.

תנא: כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות. שהיו נוהגות לשים סיד על גופן כדי שיקבל גוון אדום.

אמר רב יהודה אמר רב: בנות ישראל שהגיעו לפרקן, שצמחו להן שערות ולא הגיעו לשנים, לגיל הראוי לכך, ומתביישות בדבר —

בנות עניים — טופלות מושחות אותן בסיד להשיר השיער. (2)

בנות עשירים — טופלות אותן בסולת.

בנות מלכים — טופלות אותן בשמן המור. שנאמר "ששה חדשים בשמן המור".

ומבארנין: מאי שמן המור?

וא"כ שיעור הטיט הוא, מה שנגבל ברביעית שופכין, כמבואר לעיל עח, א שטיט שלא נגבל שיעורו בכך [והוא יותר מלעשות פי כור של צורפי זהב]. ובתור"ה המוציא, הביאו גירסא "שיער כדי לגבל בו טיט לעשות פי כור של צורפי זהב" דהיינו שגם השיער שיעורו בטיט כזה, וכתבו דלפי"ז צ"ל שהיו מערבין השער אחר הגיבול.

2. רש"י. והריטב"א הקשה בשם התו' דהא לקמן בברתיה דרב ביבי על כרחך לא טפלה כדי

הפלוגתות, הוא משום דבשתייהן מיירי בענין אחד. שהשימוש השכיח יותר שיעורו גדול, והשכיח פחות שיעורו קטן.

ולכן הקשתה הגמרא שסברת התנאים היא הפוכה. שבמקום אחד רבנן מחמירים ואולי בתר השיער הקטן, אעפ"י שאינו שכיח כל כך, ורבי יהודה מיקל לפי שהוא סובר דאזלינן בתר השכיח יותר אעפ"י שהוא לקולא. ואילו במקום אחר סבר כל אחד מהם להיפוך.

1. לכאורה מערבין השיער בטיט קודם גיבולו,

מיתיבי מהא דתניא:

אמר רבי: נראין דברי רבי יהודה בסיד
חבוט, שנימוח לגמרי במים, שהוא עשוי
לסוד כלכול.

ונראין דברי רבי נחמיה בכיצת הסיד,
בסיד מגובל ועשוי בצורת ביצים, שבו סדים
אנדיפי.

ואי פלקא דעתך דכלכול ואנדיפי היינו
צידעא וכת צידעא, והיינו, שסדים בסיד
את השערות שעל הרקה ומתחת לרקה, אם
כן איך מחלק רבי ביניהם?

והרי אידי ואידי, בין את שער הצידעא ובין
את שער הבת צידעא סדים באותו הסיד,
בסיד חבוט, שהרי שניהם הם שיער?

ומתריצין: אלא אמר רבי יצחק: אמרי
דבי רבי אמי: אנדיפי היינו אאנדיפא. דוד
מים מכלי חרס שיש לו שני פתחים אחד
למעלה ואחד למטה. וכשרוצה למלאותו
סותם את הפתח התחתון בסיד. וסיד זה
שונה מהסיד העשוי לכלכול.

מתקיף לה רב כהנא: וכי אדם עושה
מעותיו אנפרות הפסד? שהיין ממחה את
הסיד ויוצא דרך הפתח.

אלא, אמר רב כהנא: אנדיפי היינו
שנתות. שבתוך הדוד יש בליטות לסימון
המדות, וסדים אותן בסיד כדי שיהיו לבנות
וניכרות.

הזה הוא נכרי בשיבכותיה, בשכנות לרב
ביבי. הויא ליה נמי ברתא. טפלה את כל
גופה של בתו בסיד בחד זימנא, בבת אחת
ולא אבר אבר, ומתה.

אמר הנכרי: קטל רב ביבי לברתי! שהייתי
סבור לעשות כמותו.

אמר רב נחמן: רב ביבי דשתי שיכרא –
בעיין בנתיה טפלא, צריכות בנותיו
שיטפלו אותן בסיד, היות והשיכר משחית
את העור ומרבה שיער. אבל אנן, דלא
שתינן שיכרא – לא בעיין בנתן טפלא.

שנינו במשנה: רבי יהודה אומר כדי לסוד
כלכול. רבי נחמיה אומר כדי לסוד אנדופי.

והוינן בה: מאי כלכול ומאי אנדופי?

אמר רב: כלכול היינו צידעא, שסד את
הרקה כדי להשכיב את השיער. ואנדופי
היינו בת צידעא, שסד למטה מהרקה כדי
להסיר את השיער הדק.

והוינן בה: למימרא, דשיעורא דרבי
יהודה נפיש גדול מדרבנן שאמרו כדי לסוד
אצבע קטנה שבכנות. שלכאורה הוא פחות
מלסוד כלכל.

והא קיימא לן דשיעורא דרבנן נפיש!

ומתריצין: שיעורא דרבי יהודה הוא זוטא
מדרבנן, ונפיש מדרבי נחמיה. שהשיעור
כדי לסוד כלכל הוא פחות מלסוד אצבע
קטנה, ויותר מכדי לסוד אנדיפי. ולעולם רבי
יהודה מחמיר יותר מרבנן בשיעורי שבת.

הגיעו היינו שהגיעו סמוך לפרק הנישואין
וטופלות כל גופן כדי לעדן וליפות הבשר.

להשיר השיער שהרי טפלה בכל גופה ואין שיער
בכל הגוף, ולכן פירשו דשהגיעו לפרקן ולא

כדתנן: שנתות היו במידת החין שבמקדש, כדי לסמן בהן: **עד כאן יש ליתן את חצי ההין לפר.** **עד כאן** שלישית ההין לאיל. **ועד כאן לכבש,** רביעית ההין.

[רש"י מביא פירוש אחר בשם רבותיו, דאנדיפא דרבי יצחק היינו שסדין את כל הגוף שיקבל גוון אדום, ולא להשיר השיער. ומשתמשים לזה בסיד עבה. ורב כהנא מקשה על זה שאין הדרך לסוד כל הגוף מחשש שמא תמות, כשם שמתה בתו של הנכרי. אלא מתרץ שהיו סדין שנתות, היינו אבר אבר. ורש"י דוחה פירוש זה, שאין דרך הש"ס לקרוא לאבר אבר בלשון שנתות].

ואיבעית אימא: מאי אנדיפא? אפותא, פדחת, שהיו סדין את הפדחת [לא במקום השיער], כדי שיקבל גוון אדום, ולכן היו משתמשים בסיד עבה יותר מהסיד העשוי להשיר שיער.

וכי הא דהווא בר גליל, דאיכלע לבבל, דאמרו ליה: **קום דרוש לנו במעשה מרכבה.**

אמר להו: אדרוש לכו כדדרש רבי נחמיה לחבריה.

ונפקא ערעיתא צירעה מן כותל, ומחתיה נשכתו **באנדיפי** בפדחתו, ומית.

ואמרו ליה אמרו על ההוא בר גליל: **מן דיליה מידו דא ליה,** באה לו זאת. כי לא היה לו לדרוש במעשה מרכבה.

הרי שאנדיפי לשון פדחת.

מתניתין:

אדמה טיט אדום, שיעור הוצאתו כחותם

המרצופין, שיש בו שיעור כדי לעשות מהטיט חותם על שקים של סחורה, **דברי רבי עקיבא.**

וחכמים אומרים: כחותם האיגרות שחותמים מכתבים כדי שלא יקרא בהם איש אחר. והוא פחות מחותם המרצופין.

זבל וחול הדק — כדי לזבל קלח של כרוב, דברי רבי עקיבא.

וחכמים אומרים: כדי לזבל כרישא חציר. והוא פחות מקלח של כרוב.

חול הנגס — כדי ליתן ממנו על מלא כף סיד של סידין. שהיו מערבבין חול בסיד, וכמות חול הנצרכת לכף סיד הוא שיעור ההוצאה.

קנה — כדי לעשות קולמוס.

ואם היה הקנה עבה או מרוסס סדוק, שאינו ראוי לכתיבה, שיעורו **כדי לבשל בו ביצה קלה שבביצים.** והיינו ביצת תרנגולת, כאשר היא טרופה, מעורבבת, ונתונה באילפס שכבר הוחם, וממהרת להתבשל. [רע"ב].

ושיעור הקנה הוא כדי להסיק בו את האילפס הזה.

גמרא:

שנינו במשנה: **על מלא כף סיד.**

תנא: כדי ליתן על פי כף של סידין.

והוינן בה: **מאן תנא** דסבר דחול מעלי משפר ליה לסיד?

אמר רב חסדא: רבי יהודה היא!

דתניא: לא יסוד אדם את ביתו בסיד לאחר החורבן משום אבילות על ירושלים, אלא אם כן עירב בו תבן או חול, שלא יהא כל כך לבן.

רבי יהודה אומר: עירב בו תבן מותר. אבל עירב בו חול אסור, מפני שהוא טרכסיד. שהסיד מתקשה ומתחזק ע"י החול. הילכך אעפ"י שהוא משחיר קצת, אסור.

הרי שרבי יהודה סובר שהחול מועיל לסיד.⁽³⁾

רבא אומר: אפילו תימא מתניתין רבנן היא, מכל מקום משערינן בחול כדי ליתן ממנו בסיד. דקלקולו זהו תיקונו. שבגלל שהוא מקלקל ומשחיר את הסיד לכן התירו לסוד על ידו. הילכך הדרך לערב החול בסיד.⁽⁴⁾

[רש"י מביא פירוש בשם רבותיו דקלקולו זהו תיקונו היינו שאמנם החול מקלקל ומשחיר הסיד אך מאידך הוא מתקן ומחזק אותו ולכן הדרך לערבו בסיד.

ודחה רש"י פירוש זה דלפי זה הלשון אינו

מדוייק. שלא הקלקול עצמו הוא התיקון אלא שלמרות הקלקול יש גם תיקון].

שנינו במשנה: קנה כדי לעשות קולמוס.

תנא: קולמוס המניע קצה אורכו עד לקשרי אצבעותיו של האדם.

בעי רב אשי: לאיזה קשר הכונה? האם לקשר העליון שבאמצע כף היד, במקום שמתפצלים האצבעות. או לקשר התחתון שבאמצע האצבע?

ומסקינן: תיקו!

שנינו במשנה: ואם היה עבה.

תנא: כדי לבשל בו ביצה טרופה בשמן, שממהרת להתבשל, ונתונה באילפס.

אמר ליה מר בריה דרבינא לבריה: מי שמיע לך האי ביצה קלה דמתניתין — מאי היא?

אמר ליה: ביעתא דצילצלא ביצת עוף קטן ששמו תאציל [רשב"ם בבא בתרא עה א ד"ה כביעתא].

ומאי טעמא משערינן ביה? משום דזוטרא.

אמר ליה מר בריה דרבינא לבריה: אימא דצפירתא, ביצת ציפור, הקטנה יותר?

3. על אמה מותר אפילו בתערובת חול בסיד.
4. הקשה בתו' הרא"ש דא"כ שיעורא דמתניתין נאמר רק לאחר החורבן, ואדרבה הלא עיקר הנפ"מ הוא לענין חטאת וסקילה שהוא רק בזמן הבית, ותירץ דנפ"מ שיביא חטאת לאחר שיבנה המקדש.

3. הקשה השפת אמת ארובה לרבי יהודה כיון דאסור לערב חול בסיד א"כ מסתמא אין עושין כן ואמאי משערינן את החול כדי ליתן ממנו בסיד. ותירץ דמוסיפין בו תבן גם כן ובהכי שרי. עוד תירץ דדוקא לסוד ביתו אסור אבל לסוד כלים וכדומה מותר. עוד תירץ דאם משייר אמה

אישתיק בריה.

אמר ליה לאביו: מרדי שמייע לך בהא?

אמר ליה: הכי אמר רב ששת: ביצת תרנגולת.

ואמאי קרו לה ביצה קלה? שיערו חכמים כי אין לך ביצה קלה לבשל יותר מביצת תרנגולת!

אמר ליה בריה: ומאי שנא מכל שיעורי שבת דאוכלין, שמשערין בהוצאתן וקצירתן וטחינתן בכגרוגרת. והכא משערין בכביצה?

אמר ליה מר בריה דרבינא: הכי אמר רב נחמן: מתניתין נמי משערין בכגרוגרת מביצה קלה ולא בכל הביצה.

מתניתין:

א-א המוציא עצם — שיעורו הוא כדי לעשות ממנו תרוד כף.

רבי יהודה אומר: כדי לעשות ממנו חף מפתח.

זוכית — כדי לגרור לחדד בו ראש הכרכר, שבט שמשמש בו האורגים בשעת האריגה וראשו חד.

צרור או אבן — כדי לזרוק בעוף להבריחו.

רבי אלעזר בר יעקב אומר: כדי לזרוק בבהמה. שאין אדם טורח להרים אבן כדי להבריח עוף היות שהוא יכול לעשות זאת

בגערה בלבד. ואינו חייב אלא על שיעור צרור ואבן גדול יותר — כדי לזרוק בבהמה.

גמרא:

שנינו במשנה: המוציא עצם כדי לעשות ממנה תרוד. רבי יהודה אומר כדי לעשות ממנו חף.

והוינן בה: למימרא, דשיעורא דרבי יהודה נפיש גדול מדרבנן. שהרי מפתח הוא גדול יותר מתרוד. ותיקשי, דהא קיימא לן דשיעורא דרבנן נפיש?

ומתריצין: אמר עולא: חף דרבי יהודה היינו חפי פותחת שני המפתח בלבד שהוא פחות מתרוד.

תנו רבנן: חפי פותחת, שני המפתח — טהורין אינם מקבלים טומאה לפי שאינם ראויים לשימוש בפני עצמם ואין עליהם תורת כלי.

קבען בפותחת במפתח — טמאין, שמעתה הם כלי.

וכל זה אמור במפתח של שידה או תיבה.

ומפתח של גל, של דלת בית או שער החצר, אף על פי שחיברן בדלת וקבען במסמרים [עיין ביאורו בעינים (1)] — טהורין. לפי שהמפתח מחובר לדלת והדלת מחוברת לקרקע. וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע, שאינה מקבלת טומאה.

שנינו במשנה: זוכית כדי לגרור בו ראש הכרכר.

1. בפשוטו אינו מובן. דאדרבה בגלל שחיברן בדלת יש להם להיות טהורין, כדמסיק דמחובר

1. בפשוטו אינו מובן. דאדרבה בגלל שחיברן